
Priprava prototipa klasifikacije uporabe prostora (1)

Author(s): Franc J. ZAKRAJŠEK

Source: *Urbani Izziv*, No. 21/22, PLANIRANJE IN UREJANJE PODEŽELJA (december 1992 / December 1992), pp. 116-117

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180203>

Accessed: 21-02-2025 18:36 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Rubrika prostorska informatika vsebuje predvsem krajše zapise (do dveh strani) o stanju, projektih, izkušnjah in ostalih vprašanjih, povezanih s prostorsko informatiko tako pri nas kot v tujini. Vljudno vabim raziskovalce, strokovnjake, uporabnike, proizvajalce opreme in ostale k sodelovanju.

Franc J. Zakrajšek

Franc J. ZAKRAJŠEK

Priprava prototipa klasifikacije uporabe prostora (1)

V članku Predlog priprave prototipa klasifikacije namenske rabe prostora (Franc J. Zakrajšek, Urbani izziv, št. 16/17) smo opisali predlog raziskave, ki jo sedaj sofinancirata Ministrstvo za znanost in tehnologijo in Ministrstvo za varstvo okolja in urejanje prostora Republike Slovenije.

1. Pregled klasifikacij

V okviru raziskave smo najprej podrobno pregledali nekatere klasifikacije uporabe prostora oz. klasifikacije, ki so povezane z uporabo prostora:

- Nacionalna klasifikacija rabe prostora (National Land Use Classification, Velika Britanija);
- ECE Standardna statistična klasifikacija rabe zemljišč (Statistical Commission and Economic Commission for Europe, Conference of European Statisticians, Statistical Land Use Classification, 1989);
- Klasifikacija uporabe nepremičnin (International Association of Assessing Officers, Standard on Property use Codes);

- Razredi uporabe (The Town and Country Planning Use Classes Order, 1987, Velika Britanija);
- Evropska klasifikacija dejavnosti (NACE Rev. 1, Nomenclature generale des Activités économiques dans les Communautés Européennes);
- Predlog kazalcev prostorskih izvedbenih načrtov v mestu Ljubljana.

2. Pojem Prostor

Čeprav smo se s programom raziskave omejili le na obravnavo posplošenih klasifikacij rabe prostora, vezane na območja (cone) v prostoru, pa velja najprej vso pozornost nameniti podrobni klasifikaciji uporabe prostora, vezano na posamezno zemljišče/zgodbo. To naj bi bila osnova za izpeljavo posplošene klasifikacije rabe prostora. Na tem mestu bomo uporabljali pojem "prostor" za zgradbe, dele zgradb, zgradbe z zemljiščem, zemljišče brez zgradbe, zemljišče, izboljšano zemljišče ("improved land"), neizboljšano zemljišče ("unimproved land"). Gledano s stališča lastnine, pojem prostor ustreza pojmu nepremičnina.

3. Dejavnosti v prostoru

Če imamo za dejavnost vsako človekovo dejavnost v naravnem ali ustvarjenem okolju, lahko razdelimo dejavnosti v:

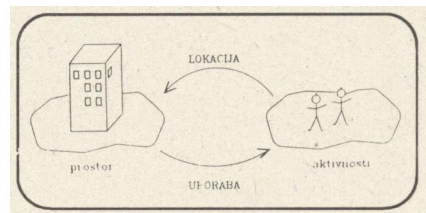
- **gospodarske dejavnosti** (npr. trgovina, kmetijska proizvodnja ...). gospodarska dejavnost je dejavnost, ki uporablja vire, kot so prostor, oprema, delovna sila, proizvodna tehnologija in vhodni produkti, s ciljem izdelave določenih dobrin ali za izvajanje določenih storitev; torej dejavnosti označujejo vhodni produkti, produkcijski proces in izhodni produkti;
- **dejavnosti človeka, ki niso gospodarske** (npr. bivanje, rekreacija);
- **nedejavnosti človeka** (npr. ko človek zavestno ali pa tudi ne prepusti določen prostor delovanju le naravnih zakonitosti).

Ločili bomo med pojmom:

- **vrsta dejavnosti**; kategorija dejavnosti, v okviru katere imajo vse dejavnosti določene skupne lastnosti (npr. trgovina na drobno);
- **določeni primeri dejavnosti**; točno določena dejavnost, ki jo izvaja natanko določena pravna oseba ali skupina fizičnih oseb (npr. določeno podjetje, ki se ukvarja s trgovino na drobno).

4. Uporaba prostora

Vsaka dejavnost je povezana s prostorom oz. vsaka dejavnost je locirana v prostoru. To je povezava dejavnost - prostor. Obratna povezava od te je povezava prostor - dejavnost, to je torej funkcija prostora za določeno/določene dejavnosti, in jo bomo imenovali **uporaba prostora**.

Shema: Uporaba prostora

Torej, ko govorimo o uporabi prostora, si postavljamo na primer naslednja vprašanja:

- za katere dejavnosti se določeni prostor dejansko uporablja (oz. se je uporabljal),
- za katere dejavnosti se lahko/ne sme uporabljati,
- za katere dejavnosti se bi lahko uporabljal.

Pomen in uporabnost pojma uporaba prostora:

- le prostor, ki izpopoljuje določene pogoje, se lahko uporablja za določene dejavnosti (npr. za trgovino z živili na drobno se lahko uporablja le prostor z določenimi lastnostmi),
- prostor, ki se je do sedaj uporabljal za določen namen (ali se sploh ni uporabljal), je mogoče v določenih razmerah:
  - uporabljati za drugo vrsto rabe,
  - razviti (npr. adaptirati, zgraditi zgradbe, opremiti zemljišče) za določeno vrsto rabe,

- določeno uporabo določenega prostora je mogoče omejiti/pospeševati glede na različne sektorske vidike (npr. varstvo naravne in kulturne dediščine, kmetijstvo, varstvo voda ...),
- prostorski davki ("land based taxes") so lahko posredno (npr. "property tax") ali neposredno (npr. "site value tax") odvisni od dejanske uporabe prostora.

5. Osnovna enota uporabe prostora

Upoštevajmo v prejšnjih točkah definirana pojma "prostor" in "določeni primer dejavnosti". Prostor se lahko fizično deli na podprostore. **Koncept osnovne enote uporabe prostora** bomo razumeli v naslednjem smislu:

- osnovna enota uporabe prostora je prostor, kjer se izvaja natanko en določen primer dejavnosti, ali
- osnovna enota uporabe prostora je prostor, kjer se izvaja več določenih primerov dejavnosti, vendar prostora ni mogoče fizično razdeliti tako, da bi posamezne določene primere dejavnosti ali skupine določenih primerov dejavnosti med seboj fizično ločili.

6. Klasifikacija uporabe prostora

Uporaba prostora zadeva in povezuje na različne načine različne subjekte in je:

- vsebovana v različnih javnih resorjih,
- vsebovana v odnosu med javnimi in zasebnimi interesi.

Torej je smiselno razmišljati o **formalizaciji** teh povezav v obliki klasifikacije uporabe prostora.

7. Standardizacija klasifikacije uporabe prostora

Vsaka **standardizacija** je:

- opredelitev enotnega medija komunikacije, ki povečuje učinkovitost komuniciranja med posameznimi subjekti komunikacije,
- omejitev potreb in interesov posameznega subjekta komunikacije.

Primerna rešitev za standardizacijo klasifikacije uporabe prostora je: **priporočilni standard**, ki omogoča

uporabo enotne klasifikacije, vendar ne zahteva njene uporabe ter omogoča delno uporabo, razširitev, dopolnitev, povezavo in celo neuporabo glede na potrebe posameznega subjekta uporabe. Zavedati se je potrebno, da ta klasifikacija posredno ali neposredno zadeva različne sektorje tako na lokalni kot na nacionalni ravni in s tem raznovrstne potrebe, interese, natančnost in sprejemljivost operativnih stroškov. V takih razmerah ni mogoče pričakovati, da lahko enotna klasifikacija popolnoma enako zadosti željam in potrebam različnih področij.

8. Mednarodna klasifikacija uporabe prostora

Do sedaj nismo uspeli pridobiti dovolj informacij, ki bi kazale na obstoj oz. pripravo **mednarodne klasifikacije uporabe prostora**, ki bi zavezovala članice Evropske skupnosti za njeno uporabo (podobno kot NACE Rev. 1 za klasifikacijo dejavnosti), če izvajamo splošno ECE - standardno statistično klasifikacijo rabe zemljišč. Zato je potrebno:

- spremljati delo na tovrstnih projektih v okviru Evropske skupnosti in če je le mogoče dejavno sodelovati pri tem,
- pripravljati se na prevzem, prilagoditev ter razširitev bodoče evropske klasifikacije uporabe prostora.

9. Program nadaljnjega dela na področju standardne klasifikacije uporabe prostora

Velja ločiti **dve možnosti**:

- če je v Evropi priprava standardne klasifikacije uporabe prostora v zaključni fazi, je potrebno vso pozornost nameniti uvajanju in prilagoditvi uporabe v Republiki Sloveniji,
- če v Evropi zaenkrat še ni dovolj resnih dejavnosti za pripravo standardne klasifikacije uporabe prostora, velja resno razmisliti o pripravi nacionalne standardne klasifikacije uporabe prostora, računajoč na poznejše prilagoditve in povezave z evropsko klasifikacijo uporabe prostora.

Franc J. Zakrajšek, dipl. inž. mat.

Božena LIPEJ

Raba prostora v avstrijskih deželah

Urejanje prostora - splošno

Že avstrijska zvezna ustava vsebuje okvirna določila, ki se nanašajo na urejanje prostora. V zvezni pristojnosti so razne sektorske politike kot npr. za področja gozdarstva, prometa, transporta, rudarstva, energetike, industrije in obrti, kmetijstva (delno), okolja (delno) in druge. Posamezni zvezni resorji pripravljajo v okviru svojih pristojnosti programe in plane, ki vplivajo tudi na usmerjanje prostorskega razvoja kot npr. za cestno omrežje zveznega značaja, šolske programe in drugo. Enotnega državnega oz. zveznega zakona za planiranje v Avstriji ni, v vseh zveznih deželah (skupno jih je 9) pa so bili sprejeti deželni zakoni o urejanju prostora. Tako se pripravljajo za dežele različni programi: programi za urejanje prostora - "Raumordnungsprogramme" - in razvojni programi - "Entwicklungsprogramme". Za regije, ki so definirane kot deli dežel, se pripravljajo regionalni - "Regionale Entwicklungsprogramme" - in območni razvojni programi - "Zonale Entwicklungsprogramme" -, za posamezna strokovna področja (npr. promet, zdravstvo ...) pa še posebni programi - "Raumbezogene Sachprogramme". Usmeritve dežel predstavljajo podlago za razvoj planiranja v občinah (le-teh je v Avstriji skupno 2317 po podatkih za leto 1990). Občine so pristojne za usmerjanje razvoja naselij z razvojnimi programi za naselja - "Oertliche Entwicklungsplaene" in plani izrabe površin - "Flaechenwidmungsplaene" - ter deloma z zazidalnimi plani - "Bebauungsplaene". Vse zakonske podlage za urejanje prostora se stalno prilagajajo novim zahtevam in razmeram na področjih in območjih, ki jih usmerjajo razvojno ali varovalno.